

ספרי' — אוצר הספרים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

תולדות

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק ה

(תרגום חפשי)

יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

בפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שישים ושבע לבריאה

לעילוי נשמת

ר' יהודה ב"ר צבי הירש ע"ה סטראל

נפטר בש"ק פ' נצבים, ז"ך אלול ה'תשס"ה

וזוגתו מרת טשארנא גיטל בת ר' יעקב ע"ה סטראל

בקשר לסיום אמירת קדיש - ש"ק פ' תולדות, ד' כסלו ה'תשס"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס ע"י בנם

הו"ח ר' שמואל וזוגתו מרת מלכה שיינדל

ומשפחתם שיחיו סטראל

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

תולדות

א. "מאה שערים"

מן הפסוק, ויזרע יצחק... מאה שערים¹ מצטט רש"י² את המלים, "מאה שערים", והוא מפרש: "שאמדה כמה ראויה לעשות, ועשתה על אחת שאמדה מאה. ורבותינו אמרו³ אומד זה למעשרות היה".

במבט ראשון נראה, ש"ורבותינו אמרו..." אינו פירוש נוסף ל"מאה שערים", אלא רק הסבר על הפירוש, "שאמדה כמה ראויה לעשות": מטרת האומד היתה לצורך המעשרות.

אך לפי זה תמוזה: מה קשה כאן לרש"י בדרך הפשט, אשר עליו להבהיר על ידי מאמר רבותינו, "אומד זה למעשרות היה"? הן זהו דבר רגיל⁴, אשר אף ילד מכיר: כאשר קונים שדה, מעריכים אותו כדי לדעת אם מחירו כדאי, וכן כאשר יש לחרוש ולזרוע בשדה וכו', מעריכים כמה תבואה הוא יכול להצמיח, כדי לדעת אם וכמה כדאי להשקיע בעיבודו. לשם מה צריך רש"י לפרש, שהאומד היה לצורך מעשרות?

יש המפרשים⁵, שרש"י מיישב כאן את השאלה המובאת במדרש³: "והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במשקל...⁶ ומפני מה מדד אותה", ולכן הוא מבאר, כמדרש, שהאומד היה לצורך מעשרות.

אך קשה להבין כך בפירוש רש"י⁷, כי בפירושו על התורה מיישב רש"י רק שאלות המתעוררות לפי הפשט. ובפשט הפסוקים אין מוזכר בשום מקום שאין הברכה שורה על דבר שבמדה.

מכך מובן, שבדבריו "ורבותינו אמרו" זה למעשרות היה, אכן מתכוון רש"י לומר

(7) וגם במדרש יש לומר, שהקושיא, "מפני מה מדד אותה", אינה על אמידת השדה קודם שעשתה התבואה – כי אף שאין הברכה שורה על דבר שבמדה, הרי הוצרכו לאמוד את השדה בכדי לדעת אם כדאי לקנותה ולזרוע אותה* – כי אם, על מדידת התבואה לאחר הצמיחה. [כי ממש, "וימצא ג' מאה שערים" מוכח לכאורה, שנוסף על אמידת השדה קודם שעשתה התבואה – "שערים" – מדד את התבואה ומצא שעשתה מאה כמה שהאמידה]. ועל מדידה זו מקשה: "והלא אין הברכה שורה כו' מפני מה מדד אותה". (ועפ"ז מובן: (א) דיוק לשון המדרש, "מפני מה מדד אותה", ולא "מפני מה אמדה". (ב) תירוק המדרש, "מפני המעשרות", ובהאומד שקודם הצמיחה אין כל תועלת למעשרות, כדלהלן סעיף ב'). אבל בפירוש "א"א לפרש כן. כ** (א) מלשון רש"י "אומד זה למעשרות הי" מוכרח דקאי אדלעיל מיני' (אומד ד"שערים" ולא "וימצא"). (ב) רש"י שטעלס ויך על התיבות, "מאה שערים", ואינו מביא כלל תיבת "וימצא" (כבמדרש סו). (ג) בדרך הפשט, "וימצא" אין פירושו מדידה. וגם אין צורך במדידה בשביל למצוא כו' שהרי כשראה שחלק הכי קטן של השדה עשה ק' פעמים יותר משיערו אותו (וממדידה הקודמת ידוע גודל השדה), ידע בדרך ממילא הסך-הכל של התבואה – "וימצא", וא"צ למדידה שני'.

(*) נוסף לזה: מה שאין הברכה שורה, הוא על דבר שבמדה דוקא (ובלשון הש"ס: על דבר המדוד). אבל לא על דבר הנאמד, ובמילא אין שייך להקשות על אמידת השדה, והלא אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה". (וראה גם אורח"ז כאן: "הגם שנמדד שנועד שיעורו מאה שנינים אעפ"כ יברכהו ה'". הרי שהפלא ב"ויברכהו" הוא בזה שהברכה שורתה לאחרי שנועד שיעורו מאה שנינים (שגם לאח"כ ה' ברכה, וכדלקמן בפנים סוף סעיף ב'). אבל לא בהשראת הברכה לאחרי שיעורו).

(**) נוסף על מה שבדרך הפשט א"צ לביאור גם על המדידה שלאחרי הצמיחה, כי בפשטות הכתובים לא נמצא הענין ד"אין הברכה שורה על דבר שהוא במדה", והרי כל הקושיא שבמדרש, "מפני מה מדד אותה" הוא משעם זה.

(1) פרשתנו כו, יב.

(2) ראה לקמן ס"ג על דבר פרש"י שלפניו.

(3) ב"ר פס"ד, ו.

(4) אף שאינו מוכרח, ואפשר לקנות בהשערה בעלמא [ובפרט שדה, שלכן קרקעות אין להם אונאה (ב"מ נו, סע"א), כי "קרקעות הוא דבר השהו כל כסף" (הגהות מיימוניות הל' מכירה פ"ג סק"ד)], וכנרגש בחיי ילד אשר דבר שמתאוו אליו ביותר – "כל חפצין לא ישוו בה" – מ"מ דבר רגיל הוא, שכשקונים שדה מודדים אותה, ואין צריך לביאור על זה.

(5) גו"א ושי"ח. וראה גם רא"ם.

(6) ראה גם תענית ה, ב. ושי"ח.

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל

הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תשנ"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלמה".

מעייני חיי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770,

על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי

לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלות בשבת,

בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת

"אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"

ושיחת ש"פ שופטים ה'תשנ"א

מדור מיוחד לספרים וחבורות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: <http://www.moshiach.net/blind>

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ששלימותה ע"י המלך המשיח שהוא „מבית דוד ומזרע שלמה” – שתוכנה של הכרזה זו הוא התגלות מציאותו דמלך המשיח. ועי"ז ולאח"ז באה התגלותו לעין כל ע"י פעולותיו כו'...

(משיחות ליל ה' פ' תולדות, אדר"ח כסלו, וש"פ תולדות, ב' כסלו תשנ"ב)

11) סהמ"צ להרמב"ם מל"ת שסב. פיה"מ סנהדרין ר"פ חלק יסוד הי"ב. אגרת

תימן.

פירוש אחר על „מאה שערים”, החולק על הפירוש „שאמדה כמה ראויה לעשות ועשתה...”.

כך מוכח גם מלשונו של רש"י „ורבותינו אמרו: אילו היה רש"י מתכוון לבאר על ידי מאמר רבותינו רק את פירוש הקודם, הוא היה אומר „ואמרו רבותינו” (המלה „ואמרו” תחילה), ואז הכוונה היא להמשך הפירוש הקודם: ועל כך אמרו רבותינו. לעומת זאת, הביטוי „ורבותינו אמרו” (המלה „ורבותינו” תחילה) מביע, שרבותינו חולקים ואומרים אחרת מן המובא לפני כן.

ב. פי מאה – לפני הצמיחה או אחריה

ההבדל בין שני הפירושים מובן בפשטות: לפי הפירוש הראשון, „שאמדה כמה ראויה לעשות...” „ברור שהערכת השדה היתה לפני הצמחת התבואה, ולכן יוצא, שמשמעות המלים „מאה שערים” היא, כפי שמסיים רש"י: „ונעשתה על אחת שאמדה מאה”, שהשדה הצמיח פי מאה מן ההערכה. ואילו לפי הפירוש „אומד זה למעשרות היה”, נעשתה ההערכה לאחר צמיחת התבואה,

שהרי לפני הבשלת התבואה אין מעריכים את השדה לצורך מעשרות, כי מצוה זו חלה רק לאחר שהתבואה צמחה ונקצרה וכו', כיון שבמשך הזמן, עד שתבשיל התבואה, עלולים לחול שינויים בשדה התבואה – לשבח או לגריעותא – ועל ידי כך תשתנה גם הערכת כמות המעשר.

ולפי זה, הפירוש של „מאה שערים” הוא, שלאחר הבשלת התבואה ולאחר הערכתה, ואף לאחר מדידתה המדויקת⁸, נוספה בה בבת אחת כמות של פי מאה – לאחר הצמיחה⁹.

(8) שהרי אין מעשרין באומד (רמב"ם הל' מעשר פ"א הי"ד. וכן מובן גם בפשטות מהשם „מעשר”). ומ"ש רש"י „אומד” – ולא מדידה – כי בא לפרש תיבת „שערים” שבכתוב.

(9) במדרש שם א"א לפרש ש, מפני מה מדד אותה מפני המעשרות קאי על „שערים” (ופירוש „מאה שערים” הוא שלאחרי המדידה למעשרות ניתוסף מאה פעמים) וחוזר מ"ש קודם „ועשת מאה כמה שהאמידה” – כי לפי

ג. „בארץ ההיא בשנה ההיא” – הדגשת הברכה:

רש"י אינו מסתפק בפירוש הפשוט, שהמשמעות של „מאה שערים” היא „שאמדה כמה ראויה...”, והוא מביא את הפירוש של „רבותינו”, שהוא אומד היה לצורך מעשרות, מפני שלפי הפירוש הפשוט אין מובן:

לפני המלים „מאה שערים” נאמר בפסוק „בארץ ההיא... בשנה ההיא”. ומפרש רש"י, שהיתה זו ארץ קשה ושנה קשה¹⁰. וכיון שבהערכת השדה „כמה ראויה לעשות” לקחו, כמובן, בחשבון גם את הנתונים של „ארץ קשה” ו"שנה קשה",

אשר בנוסף לחסרון שבכל אחד מהם בנפרד, הרי הם משפיעים זה על זה: שנת רעב משפיעה על כך שלא זו בלבד שהאדמה „אינה חשובה כארץ ישראל”, אלא היא נעשית „ארץ קשה”. וכן להיפך – „הארץ ההיא” משפיעה לרעה על השנה, שלא זו בלבד שהיא „אינה כתיקונה”, אלא היא נעשית „שנה קשה”¹¹.

(בכך מובן מדוע לאחר שמפרט רש"י את שני החסרונות בנפרד: „בארץ ההיא – אף-על-פי שאינה חשובה כו'. בשנה ההיא – אף-על-פי שאינה כתיקונה כו'”, הוא מציינם שוב ביחד: „בארץ ההיא בשנה ההיא וכו', שהארץ קשה והשנה קשה”, ובכך הוא מוסיף על הנאמר קודם, שכאשר שני החסרונות מופיעים ביחד, התוצאות קשות הרבה יותר, עקב ההשפעה ההדדית¹²),

הוצרך לומר „אלא מפני המעשרות”. ולכן מוכרח לפרש שקאי על „וימצא”, כנ"ל הערה 7. אבל כוונת רש"י ב„ורבותינו אמרו כו'” הוא לפרש התיבות „מאה שערים”, ככפנים, וראה לקו"ש ח"ה (המפורסם) ע' 51 הערה 28. (10) ומה שהפסוק מפקס בתיבת „וימצא” בין „בארץ ההיא” ל„בשנה ההיא” – כי עיקר ההצלחה ב„ויזרע” תלוי ויכנס באופי הארץ; ד„וימצא” (בגמר הצמיחה) – בהמשך ואופי הזמן שמן הוריעה עד גמר הצמיחה.

(11) ועפ"י מובן בפשטות מה שרש"י כותב „קשה”, ונשנה מ"ש קודם „אינה חשובה”; „אינה כתיקונה”.

(12) והוכחתו של רש"י לפרש כן, הוא מ"ש „ההיא” שתי פעמים (דלכאורה הול"ל „בארץ ובשנה ההיא וימצא

אור של משיח מורה על העצם (חיות) דמשיח, כלומר, התגלות מציאותו (מציאות שקיימת גם לפני למלכות) בתור מלך המשיח, ולאחרי התגלות מציאותו (אור שבאין ערוך מאורו של משיח), מתחילה ההתגלות לעיני כל ע"י פעולותיו (אור של משיח).

ועפ"ז מובן שעיקר החידוש דביאת המשיח הוא בהתגלות מציאותו («מצאתי דוד עבדי»), כי, כל פרטי הענינים שלאח"ז (התגלותו לעין כל ע"י פעולותיו לגאול את ישראל, וכל הענינים דימות המשיח), באים כתוצאה והסתעפות מהתגלות מציאותו, וכלולים בה.

... ובנוגע לפועל – «המעשה הוא העיקר»... צריך כאו"א מישראל להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בהדגשת הענין ד"כל ימי חיך להביא לימות המשיח", ע"ז שכל מציאותו, תיכף כשניעור משנתו, חדורה בהחיות דמשיח (שזוהי עצם מציאותו של כאו"א מישראל, משיח שבו) שמביאה לימות המשיח.

... ויה"ר והוא העיקר – שבתחלת חודש כסלו, חודש הגאולה, תבוא בפועל ובגילוי הגאולה האמיתית והשלמה, התחלת הגאולה ושלמותה, ע"י משיח צדקנו – «יעמוד מלך מבית דוד כו"», עד ש"יתקן את העולם לעבוד את ה' ביחד, שנאמר אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכמ אחד»⁵.

וכמרוז גם בסיום וחיותם ההפטרה דשבוע שעבר... ההפטרה דשבוע שעבר מסתיימת בהכרזה, «יחי אדוני המלך דוד לעולם»¹⁰ – נצחיות מלכות דוד שנמשכה במלכות שלמה,

(6) «מאותן הבאים מבני דוד ועדיין ה' להם ממשלה גם בגלות... כגון רבינו הקדוש» (חדא"ג מהרש"א לסנהדרין צח, ב).

(7) תהלים פט, כא.

(8) אבות פ"א מ"ז.

(9) צפני"ג, ט.

(10) מ"א, א, לא.

ואף סביר להניח, שהכמות של «מאה שערים» של ארץ ושנה קשות אף קטנה מכמות אחת של ארץ ושנה טובות.

לפיכך מביא רש"י את הפירוש «אומד זה למעשרות היה». לפי פירוש זה יוצא, שהיתה כאן ברכה כפולה: ראשית, היתה ברכה בצמיחת התבואה, שלמרות הארץ הקשה והשנה הקשה צמחה התבואה כאילו היו ארץ טובה ושנה טובה. ורק לאחר הצמיחה הרבה כבארץ טובה וכבשנה טובה, הוכפלה התבואה בבת אחת פי מאה.

ד. מדוע נעשה נס החורג ביותר מדרך הטבע?

אך גם על פירוש זה אפשר לשאול: כיון שהקדוש-ברוך-הוא רצה להעניק שפע כה רב בתבואתו של שדה יצחק – פי מאה מכמות התבואה הצומחת בארץ טובה ובשנה טובה – יכולה היתה ברכה גדולה זו להתקיים כולה בצמיחת התבואה, שהשדה יצמיח מלכתחילה כמות גדולה זו במלואה. מדוע היתה הצלחת התבואה עצמה מוגבלת לכמות אחת (אלא שהיתה בכך ברכה, שלמרות שהיו ארץ קשה ושנה קשה צמחה תבואה כבארץ וכבשנה טובות), ורק לאחר מכן הכפילה פתאום התבואה את עצמה פי מאה?

יותר מכך: מובן בפשטות, שכיון שהקדוש-ברוך-הוא קבע ברצונו שהעולם יתנהל לפי חוקי הטבע, ואף לגבי חלק מהם הוא כרת ברית ש"לא ישובתו"¹³, הרי לא יעשה הקדוש-ברוך-הוא נס שישבור את חוקי הטבע, כאשר אפשרי שאותו שפע יגיע בדרך הטבע¹⁴. ואף כאשר הכרחי, כביכול, להזדקק לנס, הרי אם אפשר להגיע לכך על ידי נס הקרוב יותר לטבע, אין נעשה נס הנוגד לחלוטין את חוקי הטבע¹⁵.

ואם כך, השאלה בעניננו קשה יותר: ברכה כפולה זו יכולה היתה להינתן מיד עם צמיחת

ואם כך מובן, שמפני שני החסרונות, הוערכה על פי האומד מלכתחילה כמות קטנה ביותר של תבואה, וכאשר צמחה תבואה «על אחת שאמדה מאה» מדובר בכמות שהיא פי מאה בלבד מכמות קטנה זו.

ולפי זה מתעוררת השאלה: כיון שבשדה צמחה תבואה רק בכמות שהיא פי מאה מ"על אחת שאמדה", הרי אין ניכרת התוספת בגודל הברכה בהדגשת «בארץ ההיא בשנה ההיא», כי לעומת האומד הזעיר עקב התנאים של «ארץ קשה» ו"שנה קשה", אין בכך פלא רב יותר, מאשר אותה ברכה של פי מאה היתה צומחת בהשוואה לאומד גדול יותר של שנה טובה וארץ טובה – ואילו בפשטות מובן, שגם הנתונים של «בארץ ההיא בשנה ההיא», מדגישים את הברכה.

אף אם החידוש הוא בכך, שכיון שמדובר בארץ קשה ובשנה קשה, הרי גם נתונים אלו גורמים לכך שהשדה לא יהיה כלי ראוי לברכת ה' שמעל הטבע, בדומה לכך שקושי הארץ משפיע על נתון אחר, על ה"שנה", וקושי השנה משפיע על ה"ארץ" – ובכל זאת חלה כאן הברכה באופן המופלא של מאה שערים, בכל זאת משתמע מתוכן הפסוקים, שב"וימצא... מאה שערים" הכוונה היא להדגיש את הכמות, את ריבוי השפע הנמשך שנתן הקדוש-ברוך-הוא ליצחק, ולא רק את הפלא שהיה בכך. כפי שמוכח מן הנאמר בהמשך הפסוקים: «וגדל האיש... עד כי גדל מאד». לכן קשה לומר, שב"מאה שערים" הכוונה היא לפי מאה ממה שאמור לצמוח בארץ קשה ובשנה קשה, שהרי למרות הפלא העצום שבכך, בכל זאת אין זה שפע עצום,

גו"א). ואולי יל"פ שכונת רש"י ב, שניהם למה לומר" הוא למ"ש שתי פעמים ההיא.

(*) וגם אז ה' מובן מ"ש לעיל בהערה 10. כי מזה ש"יורד" כתוב בתחילה ו"וימצא" בסוף, מובן שכל אחד מהם קאי אדםיך לי' "יורד" על "בארץ" ו"וימצא" – על "בשנה" (ואין צורך לכתוב בשביל זה, "ההיא" שתי פעמים. ורק לאחר שנאמר, "ההיא" שתי פעמים (מצד טעם ה"ל), נאמר "וימצא" לפני "בשנה ההיא" בכדי להדגיש יותר ש"וימצא" קאי על "בשנה").

(13) נח ה, כב.

(14) ראה דרשות הר"ן ד"ח הקדמה הא' – הובא בלקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 225. עיי"ש.

(15) וכהציווי בעשיית התיבה בכפר – מפני חוק המים כו' (רש"י נח ו, יד) ועוד.

הוספה

בשורת הגאולה

מט.

הנקודה העיקרית שבחיי כאו"א מישראל וכללות ישראל במשך כל הדורות: „כל ימי חייו להביא לימות המשיח“, ובהדגשה יתירה בדורנו זה ובתקופתנו זו, כמדובר כמ"פ בתקופה האחרונה (שכבר נשלמו כל העניינים וצריכים רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש). . . . „כל ימי חייו“ – פירושו בכל רגע ורגע שהאדם חי, הן ביום והן בלילה, הן ער והן יושן, שגם אז הוא חי ע"י נשימת האויר („כל הנשמה תהלל י-ה“, „על כל נשימה ונשימה שאדם נושם כו"2) שמוכרח להיות בכל רגע ורגע (משא"כ אכילה ושת"י). ו„כל ימי חייו להביא לימות המשיח“ – פירושו שהחיות שלו (בכל רגע ורגע) הוא בהבאת ימות המשיח, כלומר, לא רק בשעה שחושב ומדבר ועושה פעולות להבאת המשיח, אלא עצם חיותו („חייו“) הוא להביא לימות המשיח.

... ובפרטיות יותר:

הענין ד„כל ימי חייו להביא לימות המשיח“ מתבטא בכך שתיכף כשניעור עצם הנשמה (שמתגלה עצם מציאותו ורק העצם) מרגיש בנשימת האויר ענינו של משיח – אויר של משיח, ובלשון חז"ל „רוחו של מלך המשיח“.

ויש לומר, ש„אויר (רוח) של משיח“ הוא למעלה גם מ„אורו של משיח“, כי אור של משיח מורה על ההתגלות דמשיח ע"י פעולותיו (כמו „ילחם מלחמות ה' עד ש„נצח"5, וכיו"ב), משא"כ

(1) ברכות יב, סע"ב – במשנה.

(2) תהלים בסופו. ב"ר פ"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז.

(3) ב"ר פ"ב, ד. פ"ח, א.

(4) זח"ג לד, ב. נח' בלקוטי לוי"צ לזח"ג ע' ריט ואילך.

(5) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

לקוטי

תולדות

שיחות

הפירוש „ועשתה על אחת שאמדה מאה“ לפני הפירוש „אומד זה למעשרות היה“, כי הוא סובר שזהו הפירוש העיקרי.

ו. בפנימיות: שתי דרגות של שערים

בפירוש רש"י זה יש גם „יינה של תורה“¹⁸ –

על הפסוק „ויוזע יצחק... מאה שערים“ מביאר כ"ק אדמו"ר ה„צמח צדק“¹⁹, שבאופן כללי ישנם חמישים שערים, ובשערים אלו עצמם יש שתי דרגות ואפשרויות: כפי שהם נמצאים בכיוון של השפעה מלמעלה למטה, וכפי שהם נמצאים בכיוון של העלאה ממטה למעלה. וכך נוצרים „מאה שערים“.

אחד ההבדלים בין שתי דרגות אלו הוא: הדרגה של „חמישים שערים“ כפי שהם בכיוון של השפעה מלמעלה, כיון שמהותה היא ירידה למטה, הרי שה„מטה“ תופס אישורו מקום לגבי דרגה זו. ולכן, אף כאשר נמשך מאור זה נס שמעל הטבע, יש צורך שתהיה לנס אחיזה כלשהי בטבע. לעומת זאת, הדרגה של „מאה שערים“ כפי שהם בכיוון של העלאה, אינה קשורה למגבלות העולם, אלא להיפך: תכלית ה„העלאה“ היא להתרומם ולצאת מן העולם. ולפיכך, הניסים מדרגה זו הם באופן של שידוד הטבע²⁰.

וזהו ההסבר של שני הפירושים של רש"י ל„מאה שערים“ בפנימיותם:

מצד חמישים השערים (מתוך „מאה שערים“) שבכיוון של המשכה, יש לבאר שהברכה שרתה בעת צמיחת התבואה – במגבלות הטבע²¹. ואילו מצד חמישים

התבואה, שמלכתחילה תצמח „בארץ ההיא ובשנה ההיא“ כמות הגדולה פי מאה מהצומח בארץ טובה ובשנה טובה, ואז הנס קרוב יותר לחוקי הטבע. מדוע בכל זאת ניתנה כאן הברכה על ידי נס – „מאה שערים“ לאחר צמיחת ומידדת התבואה – שאין לו כלל אחיזה בטבע והוא „מנקר את העיניים“?

ה. הברכה בזכות המעשרות

ואכן, רש"י עצמו מבהיר זאת: כאשר ברצונו לומר שהערכת השערים היתה לאחר הצמיחה, הוא מבטא זאת במלים: „אומד זה למעשרות היה“. לכאורה, אם בכוונת רש"י לספר רק אודות זמן האומד, הוא היה צריך לציין במפורש, שהאומד היה לאחר הצמיחה, ולא להסתפק ברמז לכך על ידי המלה „למעשרות“?

ההסבר לכך הוא, שבאומרו „למעשרות היה“ משיב רש"י גם לקושיה שהזכירה לעיל: נס זה אכן התרחש רק לאחר הצמיחה, כי הברכה של „מאה שערים“ הגיעה בזכות מצות מעשר¹⁶ המקויימת רק מאוחר יותר, ולכן, דוקא לאחר שהתבואה כבר בשלה ויצחק מדד את כמותה לצורך מעשרות, רק אז, בזכות זאת – „רימצא... מאה שערים“.

אך עדיין פירוש זה קשה: אילו רצה הקדוש-ברוך-הוא לגמול ליצחק עבור מצות מעשר רווח של „מאה שערים“, עדיין ניתן היה לעשות זאת באופן שתהיה לו אחיזה בטבע: למשל, שיצחק ימכור את התבואה במחיר כה גבוה, פי מאה משווה¹⁷, וכדומה. מדוע ניתן לו דוקא השכר של „מאה שערים“, הנוגד לחלוטין את גדר הטבע?

משום כך מציין רש"י שפירוש זה על „מאה שערים“, שהתבואה הכפילה את עצמה מאליה, הוא מאמר של „רבתינו“ – כלומר, קשור ללימוד בדרך ההלכה, דרך הדרש – ולא פירוש לפי הפשט ממש. הפירוש לפי פשוטו הוא, שהברכה שרתה בזמן צמיחת התבואה, ולכן יש אחיזה בטבע. ולכן מקדים רש"י את

(16) ראה ע"ז גם ספורנו כאן.

(17) ובלשון הספורנו: שמכר תבואתו בדמים יקרים.

(18) היום יום ע' כד.

(19) באה"ת פרשתנו קלט, ב.

(20) ראה רמב"ן ר"פ וארא. אבן עזרא שם ו, ג. אה"ת ראה ע' תשפט. וראה גם ביאורו סג, סע"א. ד"ה פתח אלי, ברוך שעשה ניסים תשט"ו (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קה, ע' קטו). ובכ"מ.

(21) ובדבר הסמוי מן העין (ראה בשה"ג להערה 7, שכל זמן שלא נמדד – גם לאחרי שנאמד, שורה בו הברכה כדבר הסמוי מן העין). וג"ז הו"ע אחד עם מ"ש בפנים, כי הברכה שבדבר הסמוי מן העין הוא ע"ד נס נסתר

השערים בדרגה השניה יוצא, שהברכה שרתה לאחר הצמיחה ולאחר המדידה המדויקת של התבואה, כי הניסים הנובעים מדרגה זו, הם באופן של שידוד הטבע.

ודרגה זו של העלאה הושגה על ידי שיצחק מדד את התבואה לצורך מעשר, כי גם תכלית המעשר היא העלאה מלמטה למעלה²², ולכן גם האור הנובע על ידי עבודה זו היה בכיוון של העלאה.

ז. "רבותינו" משנים אפילו מדידה של תורה

בדברי רש"י, "אומד זה למעשרות היה" יש ענין נוסף: כיון שמצות מעשר נקבעה באופן שחלכה דורשת למדוד את התבואה ועשירית ממנה היא המעשר – יוצא, שעצם "אומד" הוא מציאות של תורה, מדידה של תורה: התורה פוסקת וקובעת שכמות התבואה היא כך וכך. ובכל זאת, התבואה "יצאה" מאומד זה והכפילה את עצמה פי מאה. אפילו המדידה של התורה התבטלה.

מתעוררת השאלה: כאשר מדובר על מדידה של המציאות, אפשר להבין זאת. אך כיצד ייתכן שיחול שינוי במדידה הנקבעת לפי תורת אמת? על כך אומר רש"י, "ורבותינו אמרו: "רב" הוא גדול, בעליהבית (=אדון). וזהו המשמעות של "ורבותינו אמרו", שאמרו זאת גדולים, אדונים על הכל, שהם יכולים לשנות גם מדידה של תורה.

כאשר יהודי לומד תורה באופן שהתורה מתאחדת עמו ונעשית "תורתו" שלו²³, אשר כמובן, גם לפי פשוטו, רק אז הוא יכול להיות לאחד מ"רבותינו", להיות בעל הבית על התורה, כביכול, ועליו אמרו חז"ל²⁴, "מאן מלכ" – רבנו, שרבנו הם האדונים והמלכים, וכפי פסיקתם, כך היא המציאות.

המלוכה בדרכי הטבע (בחי ר"פ תשא, הובא באוה"ת תבא ע' תתצא).

(22) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 71 ואילך.

(23) קדושין לב, ב. ע"ז יט, א.

(24) ראה גיטין סב, סע"א. וחז"ל רנ"ג, ב. ולהעיר מקידוש החדש – שבו תלוים כל המועדות והמצות שבהם – אשר תלוי הוא בב"ד, גם כשהם מוידין (ר"ה כה, א).

כמאמר חז"ל על הפסוק²⁵, "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל", אפילו כאשר רבנו, "אומרים לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין". כלומר, אפילו ענין אשר תורת אמת מגדירה שהוא שמאל²⁶, וחז"ל אומרים על כך שהוא ימין, פוסקת התורה עצמה: "לא תסור..." – יש לשמוע להם.

ויש לומר, יותר מכך, שעל ידי כך שחכמים אומרים על שמאל שהוא ימין – הוא נעשה ימין. כאשר התורה, תורת אמת, פוסקת, "לא תסור", אין הכוונה לומר שהדבר עצמו אכן נשאר "שמאל" ובכל זאת צייתה התורה שלמעשה ינהגו להיפך, כי חכמים אומרים שזהו "ימין", שהרי באמת לא ייתכן שתורת אמת תצווה לפעול בניגוד לאמת, אלא הכוונה היא, שלמרות שדבר זה מוגדר מצד תורת

(25) שופטים יז, יא. ספרי שם. פירש"ש שם.

ויומקן יותר הכתוב בפנים – עפ"ש"כ משו"ת הרשב"א תולדות אדם ח"ב סשכ"ב, משו"ת הרא"ש, ס' החינוך מצוה תצו, ס' זכרונות פ"א וכו' שלא תסור נאמר על כל הדורות (ולא דוקא על ב"ד הגדול – כדעת ס' ד"אם סל"א (שצח). תו"ת בשופטים).

(26) בספרי שם: מראים בעיניך. ובכמה ממפרישי רש"י, שכ"ה הכוונה גם בפירש"י. ועפ"ז מתרצים הסתירה מירוש' הוריות (פ"א מ"א) דדוקא באומרים על ימין שהוא ימין ושאינו קדמית דאיכא קרא אתם אפילו מוידים, אבל מלשון רש"י (שפירושו גם לבן חמש למקרא ואין מקום לזמנים), על ימין כו' ועל שמאל כו' (ובפרט שחשומית התיבות "מראים בעיניך" שבספרי), מוכח שכונתו ל"ימין" ו"שמאל" ממש, ככפנים.

וראה גם גו"א שם: ימין ושמאל נחשמועו, דאף אם הם טועים בדיון כו'. עיי"ש. וכן מוכח מהרמב"ן כאן ובסנה"מ צ' דלהלן. ובפרט דכותב דוחו כענין דקדק"ח. (אבל ראה פתח עינים לר"ה כה, א. ובשד"ח ח"ב כלל לא תסור (מס' טהרת מים) שהם דברים פשוטים (!) והסתירה מהירוש' – מתרצים דבירוש' קאי קודם שדנו בסנהדרין ע"ז אבל לאחר שדנו "חייב לקבל דעתם אחר ההסכמה עכ"פ" ועפ"ש"כ הרמב"ן בסה"מ שורש א (וכ"כ החינוך מצוה תצו) – וראה צפ"ע (להר"ג צ"ב) להוריות (ב, ב) ולירוש' שם ולפ' שופטים. תו"ת לפ' שופטים שם.

וכבר שקו"ט בראשונים ואחרונים בנדו"ד בכלל ובתיווך הספרי והירושלמי בפרט. וש"נ (נוסף על הנ"ל) להס' חידושי הר' דוד בונפיל לסנה"פ, א (נדפס מחדש בס' סנהדרין גדולה – ירות"ו תשכ"ח). ס' יראים מצוה לא (שצח). יד המלך (ממרים פ"א). באר שבע להוריות. חפץ ה' שם. שער יוסף (להחיד"א) שם. כבר לאדן לירוש' הוריות. עמודי ירושלים שם. ריב"א, הרא"ם, ט"ז, תורת משה (להח"ס) – עה"ת. דברי סופרים (להר"א וואסרמן) ס' גיד. תו"ש למשפטים (חי"י, ערצ"ג). הערות לחי"י הר"ד בונפיל הנ"ל.

אמת "שמאל", הרי התורה עצמה העניקה לרבנו את הכח לשנות, שעל ידי פסקם, ישתנה הדבר שהיה, לפני פסקם, שמאל, להיות באמת "ימין".

בדומה לנאמר בתלמוד הירושלמי²⁷ על הפסוק, "לא-ל גומר עלי", שעל ידי פסק דין של בית דין בענין קידוש החדש ועיבור השנה משתנים הטבע²⁸ והמציאות, והרי ייתכן שפסק הדין יקבע גם על ידי ביטול העדות שנתקבלה לפני כן, ואשר לפיה נפסק אחרת (מציאות של תורה) וכדומה.

זהו ההסבר לדברי הגמרא²⁹, "כמה טיפשי שאר אינשי דקיימי מקמי (=אשר קמים לפני) ספר תורה, ולא קיימי מקמי גברא רבה (=ואינם קמים לפני אדם חשוב), דאילו בספר תורה כתיב³⁰ ארבעים, ואתו רבנו בצרו חדא

(27) נדרים פ"ז ה"ח. ועוד.

(28) ועפ"ז י"ל דימין ושמאל שבנדו"ד הוא לא רק ימין ושמאל דדיני תורה (ראה ברמב"ן עה"ת, א"ך אוכל החלב כו' אהר"ג האיש הנקי"), כ"א גם בנוגע לטבע. ועדיין צ"ע.

(29) מכות כב, ב.

(30) תצא כה, ג.

(=ובאו חכמים והפחיתו אחד) – שחכמים הם בעלי הבית על התורה. התורה העניקה להם כח לבטל³¹, כביכול, את המדידות של התורה.

וכשם שאומרת זאת הגמרא שם לגבי הענין של "סור מרע", שבכוחם של חכמים להפחית את היסורים, את המכה הארבעים, של יהודי, אפילו יסורים הכתובים בתורה, כך גם לגבי "ועשה טוב", שבכוחם של "רבותינו" לעזור השפעה מלמעלה בכמות עצומה ולבטל את כל המדידות, אפילו את מדידת התורה בברכה³² – שיגיע רב טוב בבני חיי ומוזני, ובכולם – רי"ח.

(משיחת ש"פ תולדות תשכ"ז)

(31) וכהל', אתו רבנו בצרו חדא". וברמב"ם רפ"ז מהל' סנהדרין: אמרו חכמים כו' לט' שאם יוסיף לו אחת נמצאת שלא הכהו אלא מ' הראיות לו (ופי' השני בדברי הרמב"ם שבכס"מ – לא זכיתי להבין). ובפיהמ"ש "לא נכה ארבעים... דרך שמירה" (סייג). ופרש"י, ריטב"א, מאירי, רא"ש סוף קידושין – הוא כפשוטו ל' הש"ס וכתרגום יב"ע, וכתרגום מוכח בתוספתא פ"ד ה"ז (ראה צפ"ע למכות). אבל מש"כ בבמדב"ר (פי"ח, כא) ובתנחומא ס"פ קורה – יל"פ גם אליבא דרש"י כו' וכדעת תיב"ע. ואכ"מ. (32) וי"ל שזהו הפי' ד, יתן ויחזור ויתן" (רש"י לקמן כו, כח).

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח

ויה"ר שעי"י קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד